

Τι είναι ηθικό πλεονέκτημα... και πώς το χάνουμε

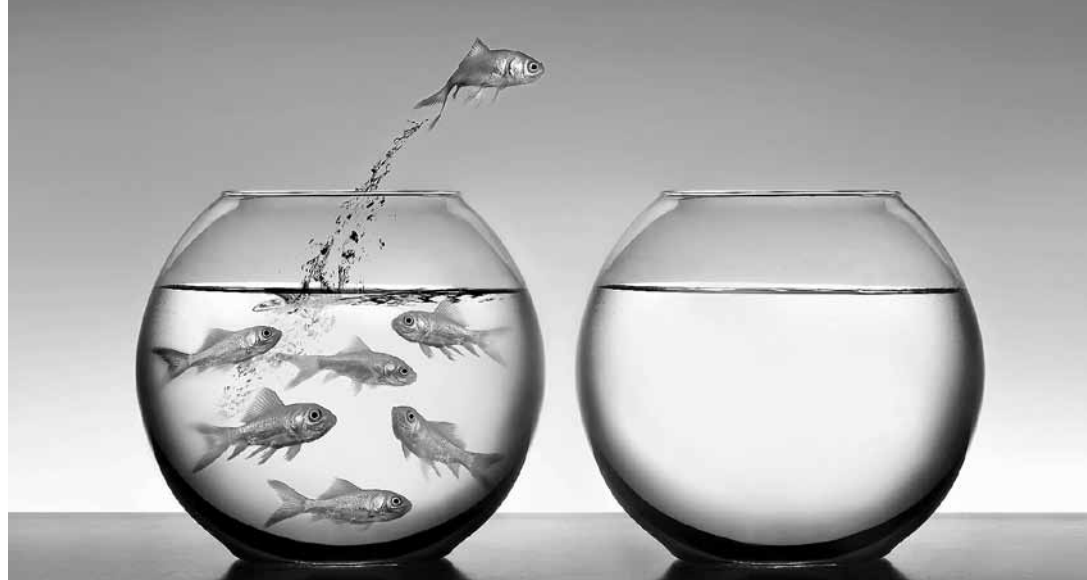

γράφει ο ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΟΣΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ*

*Κράτος, χώρα μεπερδεμένη
στην Ευρώπη τυλιγμένη.
Δώσ' της κλότσο ν' αρχινίσει
Γερμανούς να προσκυνήσει...*

Μια φορά κι έναν καιρό, παιδιά μου, χίλια μύρια κύματα μακριά απ' τ' Αϊβαλί υπήρχε μια μικρή χώρα. Ήτανε χώρα πανέμορφη, με βουνά και λαγκάδια, μ' ακρογιαλιές δειλινά, αλλά οι καλομοίρες, σαν την προικίζανε, πολλά καλά της δώκανε, αλλά ξεχάσανε να της δώκουνε πλούτο. Έτσι, απ' αρχαιοτάτων χρόνων, που λέμε, αυτή η χώρα ήτανε φτωχή. Κι οι άνθρωποί της φτωχοί ήντουσαν. Σ' αυτή τη χώρα, που λέτε, υπήρχανε φιλότιμοι άνθρωποι, υπήρχανε κι αφιλότιμοι. Υπήρχανε γενναίοι, υπήρχανε και κιστήδες. Υπήρχανε δίκαιοι κι άδικοι. Υπήρχανε δουλευταράδες, υπήρχανε και τεμπέληδες. Υπήρχανε έξυπνοι, υπήρχανε και χαζοί. Υπήρχανε εκείνοι που δεν είχαν τίποτα για τίποτα, μονάχα πέτρες και ξερό ψωμί στο μερδικό τους, κι εκείνοι που 'χανε και δυο λιόδεντρα για να μαζεύουνε τ' ασήμι από τα φύλλα και να νιώθουν ανώτεροι. Τίποτα παράξενο. Σ' ούλες τις χώρες της γης, πλούσιες και φτωχές, έτσι είν' οι άνθρωποι. Οι γιαγιάδες που τρέχανε στις εκκλησιές λέγανε πως έτσι τα μοιράσαν οι θεοί κι όλα είναι καλά καμωμένα. Ας πεινάμε, ας διψάμε, ας μην έχουμε ζεστασιά. Καλά είμαστε.

Μ' αυτά κι αυτά, περνάγανε τα χρόνια, τα βάσανα του κόσμου δεν είχαν τελειωμό, οι άνθρωποι εκπολιτιζόντουσαν αργά αργά και κατά πώς πρέπει, μάθανε ν' ανάβουν τη φωτιά να ζεσταίνουνε τα κοκαλάκια τους το χειμώνα, μάθανε τέχνες, να μετράνε, να διαβάζουμε, να χτίζουνε σπίτια, να σιάχνουν φάρμακα για να γιατρεύουν τους αρρώστους, να χτίζουνε σκαριά για να κάθονται πάνω στα κύματα. Οι δώδεκα θεοί που είχανε πήγανε καλιά τους, μιας και ήρθε άλλος θεός να πάρει τη θέση τους, κι οι άνθρωποι μερέψανε, συζητάγανε συναμετάξυ τους, το 'να έφερνε τ' άλλο, κάπου συμφωνούσανε, κάπου διαφωνούσανε, τσακωνόντουσαν, κάποτε αγριεύανε και βγάζαν ο ένας το μάτι τ' αλλοιού, τα βρίσκανε, τα χάνανε, πάταγαν οι δυνατοί τους αδύνατους χάμου, κουτσά στραβά προχώραγαν. Κάποιοι ξένοι ορμάγανε πεινασμένοι για πλούτο, κατσικωνόντουσαν στον σβέρκο του κοσμάκη, τον γδέρνανε, ξεσηκωνόταν ο κόσμος τούς έδιωχνε, έρχονταν άλλοι κι άλλοι, ξανά μανά τα ίδια, μέχρις που κάποτε μ' αγώνες και θυσίες ανείπωτες λευτερώσανε τον τόπο τους απ' ολουνοούς τους ξένους και χαρήκανε πολλά. Φέρανε κι έναν βασιλιά να κάμει κουμάντο, τα 'κανε σκατά, τον διώξανε, φέρανε άλλο να δούνε προκοπή. Προκοπή δεν είδαν όμως. Αγάλι αγάλι, κάποιοι λίγοι πονηροί κάτσανε πάνω, κάποιοι πολλοί μείνανε κάτω να τρώνε καρπαζιές, φόρους και πίκρες. Στους κάτω, αυτό δεν άρεζε

καθόλου μα καθόλου κι όλο μουρμουράγανε, όλο μέσα στη γκρίνια ήσαντε κι όλο τα βάζανε με τους από πάνω. Οι γιαγιάδες που τρέχανε στις εκκλησιές πάντως λέγανε πως έτσι τα μοίρασ' ο Θεός, αυτός ξέρει κι όλα είναι καλά καμωμένα.

Πολλές φορές οι από κάτω, μη αντέχοντας άλλο τους από πάνω, τ' άδικο και τη σκληρότητά τους, εξεγερθήκανε. Χυθήκανε ποτάμια τα αίματα, νικάγανε μια ζωή οι από πάνω. Την τελευταία φορά που οι από κάτω σήκωσαν αντάρτικο δεν τα καταφέρανε, κι οι από πάνω αποφασίσανε να ξεμπερδεύουν μια και καλή μ' αυτούς τους από κάτω που θέλανε ν' αλλάξουνε την τάξη των πραγμάτων στον κόσμο και να τους καταργήσουνε.

Κάποιοι, το λοιπόν, τους στήσανε κατανικρύ στον τοίχο, κάποιους τους βασανίσανε μέχρι να φτύσουνε το γάλα της μάνας τους, σε κάποιους χαλάσανε ολότελα τη ζωή, ακόμα και του σογιού τους τη ζωή χαλάσανε, κάποιους εξορίσανε, κάποιους λίγους καταφέρανε να τους λυγίσουνε, κάποιους τους φυλακώσανε, τους πεθάνανε από πείνα, οι περισσότεροι όμως ούτ' αλλάξανε αυτά που πιστεύανε ουτ' υποταχθήκανε. Κάποιοι, μάλιστα, βγάzanε και γλώσσα στους σταυρωτήδες κι ειρωνευόντουσαν. Να σκεφτείτε, ένας που τον λέγανε –από λου αρχίζει, μα δεν καλοθυμάμαι– ναι γεια σου, Λουντέμης λεγότανε, όταν του ζητήσανε να πει πως αλλάζει μυαλά κι υπογράφει πως ό,τι πίστευε ήτανε

λάθος, για να δει το παιδί του ο καφερός, είπε στους δικαστάδες πως ο άνθρωπος έκαμε εκατομμύρια χρόνια να σταθεί στα δυο του ποδάρια και δεν θα τον ξαναγύριζε αυτός υπογράφοντας να περπατά στα τέσσερα. Κι ήξερε, καλά το 'ξερε –ήξερε γράμματα αυτός–, πως μ' αυτό που 'πε και θα τράβαγε του λιναριού τα πάθη και το παιδί του δε θα 'βλεπε να μεγαλώνει και ν' ανθίζει. Τέτοιους ανθρώπους βγάλαν οι από κάτω. Τέτοιους και καλύτερους.

Κατά πώς είχανε συμφωνήσει από τα παλιά οι άνθρωποι, τις πράξεις που δείχνανε αξιοπρέπεια, αρετή, θάρρος, πίστη, γενναιότητα, μεγαλοσύνη, ευγένεια τις θαυμάzανε όλοι και τις δέχονταν σαν καλές, τις ονοματίζανε ηθικές πράξεις και για τους ανθρώπους που τις κάνανε λέγανε πως είχανε ηθική.

Οι περισσότεροι από τους κάτω, που λέτε, είχανε την ηθική φυλαχτό τους. Την είχανε τιμή και καμάρι τους. Ήταν η περηφάνια τους. Ό,τι είχαν και δεν είχαν. Οι από κάτω ήταν αυστηροί με τον εαυτό τους για να 'χουν το δικαίωμα να 'ναι και με τους άλλους. Θεωρούσανε ντροπή να κλέψουνε, να πούνε ψέματα –ο λόγος τους ήτανε συμβόλαιο– παλεύανε για το δίκιο, δείχνανε με τη ζωή τους πως πρέπει να πορεύεται ο καλός ο άνθρωπος, βοηθάγανε τους ανήμπορους και τους αδύναμους χωρίς να ζητάνε ανταλλάγματα, διαβάζανε πολύ για ν' ανοίξει το μυαλό τους, να γίνουνε καλύτεροι και πιο χρήσιμοι κι όταν ερχόταν η κακιά η

ώρα να πάνε να στηθούνε στον τοίχο κι ως ένα αντρίκιο ανάστημα να υψώσουν το σωρό, τραγουδάγανε και χορεύανε.

Μυστήρια πράγματα. Ακόμα κι οι από πάνω –όσοι είχανε λίγο μυαλό και δεν είχανε χάσει ντιπ την ανθρωπιά τους από το θόλωμα του νου που φέρνει το μίσος– από κει που τους λέγανε περιφρονητικά συμμορίτες, ρέμπελους, αλήτες και άπλυτους, φτάσανε να τους σέβονται, να τους θαυμάζουνε και να παραδέχονται πως οι από κάτω είχανε περισσευμα από ηθική.

Αυτή η μαζεμένη ηθική όλων ήτανε η προίκα των από κάτω. Τη φυλάγανε σαν τα μάτια τους. Την είχανε κόκκινη σημαία και την ανέμιζαν κατάμουτρα σε κλέφτες, σ' απατεώνες, σε λαμόγια, σε κωλοτούμπες πολιτικούς, σε ανίκανους, σε πουλημένους, σε δειλούς και σε κάθε αδικία απέναντι στους πολλούς που 'πεφτε στην αντίληψή τους. Ήτανε το πλεονέκτημά τους. Το ηθικό τους πλεονέκτημα. Και ήταν ατίμητο.

Αλλάζουν όμως οι καιροί, τα πάνω έρχονται κάτω κάποτες, γιατί η ζωή είναι τροχός και γυρίζει κι έτσι γίνηκε και οι από κάτω μ' ίδρωτα και μόχθο, ανεβήκανε πάνω. Χάρηκε ο κοσμάκης, που 'χε πλαντάξει, φόρεσε τα καλά του, γιόρτασε, έλπισε κι αμέσως, πριν σουχάσει, πλακώσαν όλοι οι φίλοι των από πάνω να του βάλουνε το μαχαίρι στο λαιμό. Πρώτη φορά ήτανε; Αμέτρητες φορές

είχανε γίνει τα ίδια. Παλιότερα, πολύ παλιότερα, είχανε φτάσει στη Σπάρτη πρεσβευτές από τους χρυσοφόρους Μήδους και ζήτηγαν γη και ύδωρ για να την αφήσουν ήσυχη. Ο Λεωνίδας τότε τους πέταξε σ' ένα πηγάδι για να πάρουν όση γη και ύδωρ θέλανε. Τώρα όμως ο κόσμος είχε προχωρήσει πολύ. Έπρεπε να τον ρωτάς τι θέλει, ακόμα και να το 'ξερες. Έτσι και γίνηκε. Ρωτήθηκαν οι από κάτω τι θέλουνε. Να κάνουν ό,τι έκανε κι ο Λεωνίδας ή να δώσουνε γη και ύδωρ; Οι από κάτω είπανε: «Ό,τι κι ο Λεωνίδας!».

«Μάλιστα» είπανε οι αρχηγοί των από κάτω. «Θα γίνει το θέλημά σας». Και πιάσανε, τα κάνανε πλακάκια με τους ξένους, τους δώσανε γη και ύδωρ και πετάξανε 10.000.000 από τους από κάτω στο πηγάδι.

Και μετά, που λέτε, παιδιά μου αγαπημένα, ζήσανε αυτοί καλά με τους από πάνω κι εμείς, οι από κάτω, εμείς που δεν έχουμε στον ήλιο μοίρα, ζήσαμε και ζούμε όλο και χειρότερα. Τόσο που δεν πάει άλλο. Γι' αυτό κι εμείς, για το κακό που μας κάνανε, για το ότι μας γυρίσανε στην αρχή να παλεύουμε να ξαναχτίσουμε ό,τι γκρέμισαν, για το ηθικό μας πλεονέκτημα που το πέταξαν στα σκουπίδια, για το σκουληκιασμένο μήλο που μας δώκανε, για τα ψέματα που μας είπανε, δεν τους σχωρνάμε... Και θα πληρώσουν. **T**